

Návrh
TISKOVÁ ZPRÁVA

Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2015

Na základě usnesení vlády ze dne 26. října 2015 č. 874, ke Zprávě o stavu romské menšiny v České republice za rok 2014, a usnesení ze dne 23. února 2015 č. 127, o Strategii romské integrace do roku 2020, je předkládána *Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2015*, která zahrnuje *Informaci o naplňování Strategie romské integrace do roku 2020 v roce 2015a Informaci o plnění usnesení vlády týkajících se integrace romské menšiny a aktivního postupu státní správy při uskutečňování opatření přijatých souvisejícími usneseními vlády ke dni 31. prosince 2015.*

Informace o naplňování Strategie romské integrace do roku 2020 v roce 2015 vyhodnocuje naplňování jednotlivých opatření Strategie romské integrace do roku 2020 v roce 2015.

Informace o plnění usnesení vlády týkajících se integrace romské menšiny a aktivního postupu státní správy při uskutečňování opatření přijatých souvisejícími usneseními vlády ke dni 31. prosince 2015 informuje vládu o tom, do jaké míry resorty plní závazky, které pro ně vyplývají z vládních usnesení a slouží jako podklad pro hodnocení účinnosti uskutečněných opatření provedených ve prospěch Romů na národní úrovni. Na základě bodu III/9 usnesení vlády ze dne 11. května 2016 č. 416, k Revizi úkolů vyplývajících z usnesení vlády, týkajících se integrace romské menšiny, bylo ministru pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu uloženo, aby toto usnesení zohlednil při zpracování tohoto dokumentu. Po předchozí domluvě se všemi relevantními resorty jsou v tomto dokumentu podány informace o plnění úkolů v roce 2015, avšak ve znění tohoto usnesení z 11. května 2016. Smyslem tohoto je odstranění dvojitého podávání informací a podávání nerelevantní informací.

Cílem samotné Zprávy o stavu romské menšiny v České republice za rok 2015 je zhodnotit vývoj situace Romů v ČR a úspěšnost opatření, která byla uskutečněna v roce 2015 za účelem podpory romské integrace. Záměrem zpracovatele je identifikovat dílčí úspěchy i neúspěchy realizovaných opatření, představit příklady dobré praxe a nastínit rizika dalšího vývoje situace Romů v případě neřešení jejich aktuálních problémů. Informace uvedené v materiálu poslouží jako podklad pro rozhodování orgánů státní správy, místní samosprávy i pro širší odbornou diskusi.

Zpráva vychází z podkladů, které pro její zpracování poskytly jednotlivé resorty k naplňování usnesení souvisejících s romskou integrací. Významným zdrojem informací byly výzkumné zprávy a studie, které obsahují nové statistické údaje a poznatky k situaci Romů v ČR. Velkým přínosem byly i informace krajských hejtmanů a primátorky hlavního města Prahy poskytnuté ve formě Zprávy o stavu romské menšiny v kraji za rok 2015. Neméně důležitým zdrojem byly informace, které ke své činnosti poskytly významné nevládní nestátní organizace působící v oblasti romské integrace.

Zpráva v první kapitole představuje Romy, jakožto významnou národnostní menšinu v ČR. Ve druhé kapitole Zpráva pojednává o strukturách řízení a o aktivitách institucí zapojených do realizace politiky romské integrace, včetně jejího financování ze státního

rozpočtu. Třetí kapitola analyzuje situaci romské menšiny v klíčových oblastech života: kultuře, vzdělání, zaměstnanosti, bydlení, zdraví a bezpečnosti. Závěrem jsou shrnuty hlavní zjištění za rok 2015. V příloze Zprávy jsou podrobněji vysvětleny jednotlivé kapitoly státního rozpočtu, včetně tabulek podpořených projektů z dotačních programů podporujících integraci Romů.

Romové jsou nejpočetnější národnostní menšinou žijící v ČR. Podle kvalifikovaných odhadů žilo v ČR v roce 2015 okolo 226 300 Romů, z nichž zhruba polovinu tvořili Romové integrovaní do společnosti a druhou polovinu tvořili Romové, kteří žijí v nepříznivé situaci, jež označujeme jako sociální vyloučení. V ČR bylo identifikováno 606 sociálně vyloučených lokalit, ve kterých žilo až 115 000 obyvatel, z nichž Romové tvořili převážnou většinu.

Vláda ČR každoročně vyčleňuje ze státního rozpočtu finanční prostředky na podporu romské integrace. V roce 2015 bylo ze státního rozpočtu ve prospěch výlučně Romů vydáno 66.951.840 Kč. Finanční prostředky určené přímo na podporu romské menšiny se za poslední roky mírně zvyšují – oproti letům 2010 nebo 2011 se však stále jedná o částky přibližně o 20 milionů nižší. Vedle toho bylo ze státního rozpočtu podpořeno množství projektů v oblastech kultury, vzdělávání, bydlení, zaměstnávání a sociálního začleňování, které sice mohly vést ke zlepšení postavení Romů, ale nebyly výlučně zaměřené na Romy, a tudíž nelze stanovit výši jejich podpory. Projekty směřující ke zlepšení postavení Romů (buď výlučně, nebo jako jedné z cílových skupin) byly podpořeny rovněž z rozpočtů krajů a obcí. Největší objem finančních prostředků však plynul z Evropských strukturálních a investičních fondů.

Rada vlády pro záležitosti romské menšiny, stálý poradní a iniciační orgán, se v roce 2015 sešla třikrát. Kancelář Rady vedle toho, že administrativně a organizačně zabezpečuje činnost Rady, je národním kontaktním místem pro integraci Romů a klíčovým aktérem vykonávajícím v rámci institucionálního nastavení státní správy ČR politiku romské integrace.

Kancelář Rady je hlavním zpracovatelem Strategie romské integrace do roku 2020, která byla vládou schválena v únoru roku 2015. Její schválení znamenalo významný kvalitativní posun v oblasti integrace romské menšiny v ČR. Od roku 2015 Kancelář Rady ve spolupráci s jednotlivými resorty a Evropskou komisí připravuje *Metodiku pro sledování a vyhodnocování naplňování Strategie romské integrace do roku 2020*, která stanovuje indikátory naplňování jednotlivých opatření Strategie. Koncem roku Kancelář Rady reagovala na výzvu Evropské komise a uspěla s projektem *Aktivizace a zmocňování romských aktérů prostřednictvím Národní romské platformy*, který se bude realizovat od května 2016 do dubna 2017.

Na úrovni všech 13 krajů a území hlavního města Prahy působili v roce 2015 koordinátoři pro záležitosti romské menšiny. Ti prosazují a koordinují implementaci a realizaci politiky romské integrace na úrovni kraje. Zabývají se metodickou podporou, konzultační činností a koordinací romských poradců, pracovníků veřejných institucí a NNO, které se podílejí na zlepšování situace Romů. Pořádají pro ně konference, semináře a společné aktivity.

Na úrovni ORP napomáhalo integraci Romů 191 pracovníků vykonávajících funkci romských poradců, kteří navazují svou činností na působení krajských koordinátorů pro romské záležitosti a prosazují v rámci přenesené působnosti politiku romské integrace ve spádové oblasti. Nadále zůstává problémem nízkých úvazků romských poradců. V roce 2015 činila průměrná výše úvazku pro výkon této agendy pouze 0,3. Jen 21 romských poradců mělo úvazek 1,0 pro výkon této agendy.

V roce 2015 začala Agentura pro sociální začleňování působit ve 26 městech v rámci tzv. koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám. Jedná se o nový programový mechanismus financování napříč implementací strukturálních fondů EU v programovém období 2014-2020. V praxi to znamená, že lokalita, která je zapojená do tohoto přístupu, má zajištěno čerpání finančních prostředků souběžně ze tří operačních programů (OP Z, OP VVV

a IROP). Takový přístup napomáhá intenzivnímu přístupu k řešení problémů sociálního vyloučení ve své komplexnosti.

Z hlediska národnostního, především v oblasti kultury a jazyka, přispívala ke zlepšení postavení Romů i Rada vlády pro národnostní menšiny, v níž má romská menšina dva zástupce stejně jako německá, polská a slovenská, přičemž ostatní národnostní menšiny mají po jednom zástupci.

V roce 2015 volenou politickou funkci na území ČR zastávalo celkem 8 Romů. Všech 8 bylo zvoleno ve volbách do obecních zastupitelstev, přičemž 2 z nich byli v roce 2015 členy rady města. Vedle toho, celkem 55 Romů bylo zastoupeno ve výborech, popřípadě komisích pro národnostní menšiny, které byly zřízeny jak na úrovni krajů, tak na úrovni obcí.

Romská kultura a jazyk dodnes nejsou plně přijímány většinovou společností jako plnohodnotná součást kulturního dědictví ČR. Klíčovou roli při nápravě tohoto stavu sehrává Muzeum romské kultury se sídlem v Brně. V každém kraji a v hl. m. Praze se v roce 2015 konala alespoň jedna akce podporující romskou kulturu. Poslední květnový týden proběhl v Praze a Plzni již 17. ročník světového romského festivalu Khamoro. Výuka romského jazyka probíhala v roce 2015 na 2 vysokých školách a 1 střední škole. Snahy vyučovat romštinu naráží na kombinaci dvou překážek: klesající nebo žádný zájem ze strany potenciálních žáků a studentů a kritický nedostatek lektorů, kteří romštinu ovládají tak, aby ji byly schopni vyučovat.

Významnou součástí romské historie je romský holokaust. Pietní akce připomínající holokaust Romů nemají význam pouze pro samotné Romy, nýbrž i pro většinovou českou společnost, neboť tzv. cikánské tábory v Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu byly zřízeny a spravovány nikoliv Němci, ale Čechy. Během roku 2015 probíhala na úrovni ministra kultury a ministra pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu jednání se zástupci a. s. AGPI o možnostech řešení ukončení provozu velkovýkrmny prasat v Letech u Písku. Jejich jednání zatím bohužel nevedla k vzájemné dohodě.

Klíčovou událostí roku 2015 v oblasti vzdělávání bylo schválení novely školského zákona. Novela posiluje prvky inkluzivního vzdělávání ve školském systému. Většina klíčových změn je účinná od 01.09.2016.

I v roce 2015 přetrvávala nízká účast romských dětí na předškolním vzdělávání. Pokud se romské děti účastnily předškolního vzdělávání, byly jeho preferovanější formou přípravné třídy ZŠ před docházkou do běžných mateřských škol. MŠMT s využitím národních zdrojů a Evropských strukturálních a investičních fondů aktivně podporovalo začleňování romských dětí do mateřských škol a zvyšování kapacit mateřských škol. V roce 2015 byla připravena další novela školského zákona směřující k zavedení povinného předškolního vzdělávání v délce 1 roku pro všechny žáky.

Romští žáci se často v procesu vzdělávání setkávají s diskriminací, segregací a v mnohých případech bývají vyučovány mimo hlavní vzdělávací proud podle vzdělávacího programu s nižší vzdělávací ambicí. V roce 2015 ZŠ navštěvovalo celkem 34 191 romských žáků, což tvoří 3,9 % ze všech 878 649 žáků ZŠ. Podle RVP ZV LMP se v roce 2015 vzdělávalo 4 539 romských žáků, což tvoří 30,6 % ze všech 14 810 žáků vzdělávaných na ZŠ dle RVP ZV LMP. Situaci nadměrného zastoupení romských žáků vyučovaných dle RVP ZV LMP postupně řeší česká vláda plněním Revidovaného Akčního plánu pro výkon rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci D. H. a ostatní proti ČR.

S cílem podpořit školní stravování žáků ZŠ MŠMT v roce 2015 vyhlásilo na kalendářní rok 2016 dotační program pro NNO k podpoře školního stravování žáků ZŠ.

Tímto krokem by měly být zlepšeny podmínky pro řádný průběh povinné školní docházky žáků ZŠ, jejichž rodina se ocitla v dlouhodobě nepříznivé finanční situaci.

Ačkoliv nejsou známá data o nezaměstnanosti Romů, neboť ÚP ČR v žádném případě u uchazečů o zaměstnání neviduje jejich příslušnost k romské menšině, na základě obecných trendů vývoje nezaměstnanosti v ČR můžeme usuzovat, že se situace zaměstnanosti Romů meziročně zlepšuje s tím, jak se zlepšuje situace celé společnosti. Podíl nezaměstnaných osob tvořil v roce 2015v průměru 6,5 %, což byla nejnižší míra nezaměstnanosti od roku 2008. Nejen pro Romy tak bylo snazší než v předchozích letech získat zaměstnání. V rámci aktivní politiky zaměstnanosti ÚP ČR realizoval řadu projektů s inovativními prvky, např. se jednalo o práci na zkoušku, mentoring nebo generační tandem.

Žádná jiná oblast romské integrace nebyla v roce 2015 toliko diskutovaná a medializovaná jako oblast bydlení, a to kvůli změně podmínek doplatku na bydlení v důsledku novelizace zákona o pomoci v hmotné nouzi. Do 30.04.2015 rozhodoval o přiznání doplatku na bydlení pouze stát prostřednictvím ÚP ČR, který v rámci správního řízení posuzoval sociální situaci žadatele. Na základě novelizovaného zákona se ÚP ČR od 01.05.2015 nově kromě provozního řádu obsahujícího hygienická pravidla musel před vydáním rozhodnutí o přiznání doplatku na bydlení konkrétní osobě, dotázat na stanovisko obce. Hrozila situace, že obce tohoto nástroje budou hojně využívat a nebudou souhlas vydávat, což by v konečném důsledku vedlo k vystěhování velkého množství obyvatel ubytoven. Na situaci koncem května zareagovalo MV ČR, které sdělilo, že vzhledem k charakteru právní úpravy nelze souhlas obce bez dalšího považovat za závazný úkon pro orgán rozhodující o žádosti o přiznání doplatku na bydlení. I na základě podnětu Rady vlády pro záležitosti romské menšiny MPSV připravilo návrh novely zákona o pomoci v hmotné nouzi obsahující zrušení podmínky souhlasu obce.

V říjnu roku 2015 byla vládou přijata Koncepce sociálního bydlení České republiky na léta 2015 až 2025, která stanovuje hlavní východiska pro připravovaný zákon o sociálním bydlení. Následně bylo připravováno paragrafované znění zákona o sociálním bydlení.

Projekt Státního zdravotního ústavu Podpora zdraví ve vyloučených lokalitách - snižování zdravotních nerovností ukázal, že zdravotní stav Romů je ve srovnání s většinovou populací horší, což je způsobeno především u sociálně vyloučených Romů nižšími příjmy, nižším vzděláním a povědomím o zdravém životním stylu.

V praxi se velmi osvědčili zdravotně sociální pomocníci, jichž v roce 2015 na území ČR působilo celkem 9. Navzdory zjevné přínosnosti ani v roce 2015nedošlo k systémovému ukotvení této služby, jež stojí na pomezí zdravotnictví a sociálních služeb. Dokonce na podzim roku 2015 Moravskoslezský kraj, nezařadil Drom, romské středisko, do sítě poskytovatelů sociálních služeb, což v praxi znamená, že Drom nebude v roce 2016 sto zajistit financování dvou dosud v kraji působících pomocníků.

Oproti předchozím letům byla v roce 2015 bezpečnostní situace ve vztahu k Romům klidná. Nenávistné projevy vůči Romům vyvrcholily v roce 2013 četnými protiromskými pochody. V roce 2014 se uskutečnilo několik menších a relativně pokojných demonstrací v Děčíně, Duchcově, Plzni a Budišově nad Budišovkou. V roce 2015 neproběhly žádné významnější protiromské demonstrace ani pochody. V roce 2015 bylo evidováno 33 trestných činů motivovaných nenávistí vůči Romům, což je pokles o 1/3 oproti roku 2014, kdy bylo evidováno 53 trestných činů.Nenávistné projevy, které byly dříve zaměřeny zejména vůči Romům, se přesunuly vůči muslimům a imigrantům.

Prevenici kriminality zajišťovali na úrovni krajů styční důstojníci pro menšiny, kteří spolupracovali s koordinátory pro romské záležitosti. V průběhu roku 2015 bylo vyškolen 40 policejních specialistů v oblasti policejní práce ve vztahu k minoritní skupině Romů v

sociálně vyloučených lokalitách. Na území celé ČR působilo 212 asistentů prevence kriminality, jejichž dopad na bezpečnostní situaci v sociálně vyloučených lokalitách je hodnocen velmi pozitivně. Ve 22 obcích působilo 39 domovníků – preventistů, kteří úspěšně zvyšovali bezpečí na sídlištích. V roce 2015 bylo aktivních 11 asistentů pro jednání s policií a dalšími úřady. Kvůli ukončení evropského projektu a absenci systémové podpory a zajištění financování ze státního rozpočtu došlo v roce 2015 ke stagnaci poskytování této služby romský mentor - od jara 2015 tak nadále mohlo působit pouze 20 romských mentorů, kteří klientům pomáhají s plněním alternativních trestů.

Lze shrnout, že v roce 2015 tak převážně pokračovaly trendy ve vývoji romské integrace z předchozích let a nedošlo k celkovému pozitivnímu obratu. V dílčích aspektech každodenního života romské menšiny však nastaly dílčí pozitivní posuny, například v oblasti bezpečnosti. Na úrovni tvorby politik došlo v roce 2015 k přijetí zásadních koncepčních dokumentů, především Strategie romské integrace. Zajištění jejího naplňování bude zásadní výzvou pro další roky.